

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-4321/2013. számú ügyben**

Előadó: dr. Haraszti Katalin
dr. Elek Zoltán
dr. Sárközy István

A vizsgálat megindulása

Civil szervezetek jelzéseiből, valamint sajtóhírekből értesültem arról, hogy a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (a továbbiakban: Hivatal) menekülttábor üzemeltet a Szegedi Fegyház és Börtön nagyfai részlegének területén a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság által felállított sátrakban.

Miután 2013. augusztus 3-tól Magyarország egész területén piros fokozatú hőség figyelmeztetés volt érvényben,¹ felmerült a testi és lelki egészséghez való jog, valamint a diszkrimináció tilalma sérelmének a gyanúja. Arra tekintettel pedig, hogy illegális határátlépést elkövető külföldiek, valamint menedékkérők elhelyezéséről volt szó, a vallás szabadságához és a tulajdonhoz való jog sérelmét sem lehetett kizárni. Ezért – hivatalból – vizsgálatot rendeltem el.

Vizsgálatom során megbízott munkatársaim 2013. augusztus 7-én délelőtt, Szegeden a Határforgalmi Kirendeltség (a továbbiakban: Határforgalmi Kirendeltség) épületében előre be nem jelentett helyszíni ellenőrzést végeztek. Megtekintették a zöldhatáron elfogott, illegális határátlépők előállításának körülményeit, valamint a Szegedi Fegyház és Börtön nagyfai területén működő Ideiglenes Befogadó Állomáson (a továbbiakban: Ideiglenes Befogadó Állomás) a külföldiek elhelyezésére szolgáló sátrakat, azok felszerelését, a vizesblokkokat, továbbá megvizsgálták a külföldiek ételmezését és orvosi ellátását. A Határforgalmi Kirendeltségen előállított külföldiek elhelyezésére szolgáló helyiségeknek, az Ideiglenes Befogadó Állomás sátrainak, a személyzet tartózkodására szolgáló konténernek, valamint a menedékkérők számára kiosztott ivóvíznek a hőmérsékletét saját méréseik alapján rögzítették. Végül egy előzetesen összeállított kérdéssor segítségével a Hivatal és a biztonsági szolgálat munkatársait is meghallgatták. A menedékkérők meghallgatása angol és francia nyelven, tolmács közreműködése nélkül történt.

Az érintett alapvető jogok

– *A vallás szabadságához való jog:* „Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa, vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.” /Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdés/;

– *A tulajdonhoz való jog:* „Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez.” /Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés/;

– *Diszkrimináció tilalma:* „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. /Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés/;

– *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez”./ Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés/;

Az alkalmazott jogszabályok

¹ Az Országos Meteorológiai Szolgálat akkor ad ki piros fokozatú hőségrisztást, ha az előrejelzést végző szakemberek megítélése szerint a napi középhőmérséklet, egy átlagos megyényi területen, legalább 3 egymást követő napon, 27 Celsius fok felett várható. 2013. július 27-29. valamint augusztus 3-10. között az ország egész területén piros fokozatú hőségrisztás volt érvényben.

- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény
- A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény
- A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény
- A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet
- A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet
- A menekültügy szervezeti rendszeréről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet
- Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól szóló 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet

A megállapított tényállás

2012-ben összesen 2157 személy kért menedéket Magyarországon. 2013. május 31-ig a Hivatal országosan már **7303** menedékkérelmet regisztrált. Az idei év kérelmezőinek száma az elmúlt év azonos időszakában benyújtott **684** menedékjogi kérelemhez képest, több mint tízszeres emelkedést mutat.

A menekültként elismerését kérő személy egészségének megfelelő és alapszükségleteit kielégítő életszínvonalat biztosító feltételek megteremtése állami feladat,² amelyet a Hivatal, mint menekültügyi hatóság, közvetlenül a befogadó állomások útján lát el.³ A Magyarországon működő befogadó állomásokon, valamint közösségi szálláson⁴ összesen **1500** állandó férőhely található. A Hivatal a menedékkérők száma emelkedésére először a már működő létesítmények befogadóképességének bővítésével reagált. Egyes idegenrendészeti őrzött szállások nyitott intézményként való működtetésével, továbbá a befogadó állomások közösségi célra szolgáló helyiségeinek – sportcsarnok, étkezdé, raktár – szálláshellyé alakításával a férőhelyek számát **2011**-re növelték. Miután a menedékkérők elhelyezésére igénybe vehető létesítmények kapacitását már nem lehetett bővíteni, a Hivatal egy átmeneti elhelyezést és ellátást biztosító, ideiglenes menekülttábor megnyitására kényszerült.

Az Ideiglenes Befogadó Állomás helyszínének kiválasztásának egyik szempontja az volt, hogy a rendőrség által elfogott illegális határátlépők döntő többsége a szerb-magyar államhatár Csongrád megyei szakaszán érkezett az országba. Amíg 2012-ben a Határforgalmi Kirendeltség járőrei összesen **4671** külföldit fogtak el és állítottak elő, addig a Szegeden 2013. május 31-ig előállított illegális határátlépők száma **6415** volt. A határátlépők számának ilyen drámai emelkedésével párhuzamosan a menedékkérők száma is a többszörösére emelkedett. 2012-ben a Hivatal Dél-Alföldi Regionális Igazgatóságán mindössze **815** menedékkérelmet regisztráltak, 2013. május 31-ig azonban már **6866** személy kért itt menedékjogot.

Az Algyő község közigazgatási területéhez tartozó nagyfai büntetés-végrehajtási intézet a környező településektől több mint tíz kilométer távolságban fekszik, ahová a helyi Volán vállalat menetrendszerű autóbusz járata naponta mindössze 4 alkalommal közlekedik. A legközelebbi autóbuszmegálló pedig az Ideiglenes Befogadó Állomástól 4 km távolságra található. Az említett körülmények miatt a Hivatalnak nem kellett tartania attól, hogy a nyitott intézményként működő menekülttábor lakói kijárással zavarnák a lakosságot.

A helyszíni bejáráskor a Szegedi Fegyház és Börtön III. számú, nagyfai objektumának 446 férőhelyén 598, alapvetően fogház és börtön végrehajtási fokozatú elítélt töltötte szabadságvesztés

² Lásd a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet 12. § (1) és (2) bekezdését.

³ A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet 12. § (3) bekezdése értelmében, a „befogadó állomás az elismerését kérő, a menekült, az oltalmazott, valamint a menedékes elhelyezését és ellátását biztosító, a menekültügyi hatóság által fenntartott létesítmény”.

⁴ A Harm.tv. végrehajtásáról szóló 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet 131. § (1) bekezdése alapján, a „közösségi szállás az idegenrendészeti eljárás alatt álló külföldiek elhelyezésére szolgáló, a Hivatal által fenntartott szálláshely”.

büntetését. Az elítéltek többnyire az elhelyezésükre szolgáló épületeket körülvevő mezőgazdasági területek megművelésével, illetve állattartással foglalkoznak.

Az elítéltek elhelyezésére, illetve foglalkoztatására szolgáló, valamint az egyéb kiszolgáló épületek körül 56 szolgálati lakás is van, amelyekben a büntetés-végrehajtás dolgozói és hozzátartozói, mintegy 200 civil lakos is él.

A 300 személy elhelyezésére alkalmas Ideiglenes Befogadó Állomás, amelyet a Hivatal legfeljebb 2013. október 15-ig kíván üzemeltetni, **2013. június 6-án** kezdte meg a működését. A drótkerítéssel körülvett, körülbelül hatvanszor százhusz méteres területen a külföldiek elszállásolására 50 darab, ötször négy méter alapterületű lakósátor, közösségi célokra 1 darab, tízszer husz méteres rendezvénysátor szolgál. Az Ideiglenes Befogadó Állomás lakói a 2 darab, 4-4 zuhanyrózsával, illetve mosdókagylókkal rendelkező fürdőkonténerben tisztálkodhatnak. Egyéb higiénés szükségleteik kiszolgálására 2 darab, 4-4 illemhelyet tartalmazó, valamint kézmosási lehetőséget biztosító konténer van rendszeresítve. A Hivatal a vizesblokként üzemelő 4 darab konténerért egy békéscsabai vállalkozótól bérlő, aki azok takarításáról és rendszeres ürítéséről is gondoskodik.

A Hivatal dolgozói számára, orvosi rendelő, valamint raktár céljára további konténereket telepítettek.

Az Ideiglenes Befogadó Állomás rendjének, valamint a civil lakosság biztonságérzetének fenntartása céljából, napi 24 órában 4 rendőr teljesít szolgálatot, akik a drótkerítésén kívül járőröznek.

A Hivatal az Ideiglenes Befogadó Állomást kizárólag a menedékjogi kérelmet előterjesztett, egyedülálló férfiak átmeneti elszállásolására használja. Az Ideiglenes Befogadó Állomás megnyitása és a helyszíni bejárás időpontja között a Hivatal Dél-Alföldi Regionális Igazgatóságán **6282** személy kért menedékjogot. Az említett időszakban **2552** menedékkérő, köztük 5 hatvan évnél idősebb férfi töltött néhány napot a táborban. A helyszíni bejárásakor 136 személy – 31 pakisztáni, 21 szíriai, 19 nigériai, 19 afgán, 12 algériai, 8 bangladesi, 7 guineai, 5 mali, 4 szenegáli, 3 Comore szigeteki, 3 palesztin, 2 marokkói, és 1-1 Burkina Faso-i, illetve tunéziai állampolgárságú férfi – élt a sátrakban.

A legrégebbi lakó 2013. július 30-án, a legutolsó 9 személy a vizsgálat napjának reggelén érkezett az intézetbe, mellyel együtt már 144 külföldről gondoskodtak az Ideiglenes Befogadó Állomáson. Munkatársaim sem kiskorúval, sem negyven évnél idősebb külföldivel nem találkoztak.

A vizsgálat megállapításai

I. Hatásköröm tekintetében

Az Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdése értelmében, az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységet lát el, akinek az eljárását bárki kezdeményezheti.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 20. § (1) bekezdése értelmében, az alapvető jogok biztosának eljárása a sérelmet szenvedő személy beadványára indul. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése értelmében, az alapvető jogok biztosa, a természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására, vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára hivatalból is folytathat eljárást.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) és d) pontjai alapján, az alapvető jogok biztosa a tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával - megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmére. A magyarul nem beszélő menedékkérők esetében alapos okkal feltételezhető, hogy a nyelv és a helyi viszonyok ismeretének hiányából eredő fokozottan kiszolgáltatott helyzetüknél fogva alapvető jogaik megsértése esetén arra sem lennének képesek, hogy panaszt tegyenek.

Az említett jogkörömben eljárva, az illegális határátlépést elkövető külföldiek előállításának, valamint az Ideiglenes Befogadó Állomáson élő menedékkérők elhelyezésének körülményeit hivatalból vizsgáltam.

II. Az érintett alapvető jogok tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, tárgyilagos és semleges módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget megbízatásának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztosok következetesen, zsinórmértékként támaszkodnak az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V.11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”.

Az Alaptörvény XX. cikk (1) és (2) bekezdése alapján mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a (legmagasabb szintű) testi és lelki egészséghez való jogként meghatározott alkotmányi követelmény az államnak azt az alkotmányos kötelezettségét jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához, életviteléhez. Az alkotmánybírósági gyakorlat utal arra is, hogy az államnak e jog megvalósulása érdekében meghatározott, az egészségügyi intézmények és orvosi ellátás megszervezésére irányuló kötelezettsége annyit feltétlenül jelent, hogy az állam köteles megteremteni egy olyan intézményrendszer működésének a garanciáit, amely mindenki számára biztosítja az egészségügyi szolgáltatások igénybevételének lehetőségét, azaz azt, hogy a szolgáltató intézmények hiánya miatt senki ne maradjon ellátatlanul. Az állam szabadsága nem terjed odáig, hogy anélkül üressé ki az egyik legfontosabb garanciális intézmény tartalmát, hogy helyette nem építi ki az alapvető jog megvalósulásának azonos súlyú biztosítékait. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor utalt arra is, hogy az egészségügyi intézményhálózat és az orvosi ellátás körében elvontan, általános ismérvekkel csak egészen szélső esetekre korlátozottan határozhatja meg az állami kötelezettség kritikus nagyságát, vagyis azt a szükséges minimumot, amelynek hiánya már alkotmányellenességhez vezet. Ilyennek volna minősíthető például, ha az ország egyes területein az egészségügyi intézményrendszer és az orvosi ellátás teljesen hiányozna.

Már korábbi vizsgálataim kapcsán kifejtettem, hogy – álláspontom szerint – a jogalkalmazási gyakorlatra fókuszáló ombudsmani jogvédelemnek az egészséghez való jog biztosításával összefüggő állami kötelezettségekkel kapcsolatban lehetősége van akár az Alkotmánybíróság által követettől eltérő, további alapjogi követelmények megfogalmazására és kibontására. Önmagában ugyanis az a tény, hogy az Alkotmánybíróság, annak alacsonyabb mércéje miatt valamely jogszabályi rendelkezést, jogi-szervezeti megoldást az egészséghez való jog érvényesülése szempontjából – a fenti gyakorlat alapján – nem minősít alkotmányellenesnek, még egyáltalán nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy e norma gyakorlati alkalmazásával, hatásával és következményeivel kapcsolatban az egészséghez való joggal, vagy ennek alanyi jellegű részjogosítványával, az egészségügyi ellátáshoz való jogosultsággal összefüggő visszásság megállapítására kerüljön sor. Az ombudsmani jogvédelem eltérő, magasabb mércéjében két végpont határozható meg. Értelemszerűen nem állapítható meg az egészséghez való joggal összefüggő visszásság pusztán egy intézmény megszüntetése, átalakítása, összevonása, feladatátadása miatt, egy ilyen szemlélet parttalaná és esetlegessé tenné az alapvető jogok biztosa által biztosított jogvédelmet.

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

Az Alkotmánybíróság szerint a megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként – egyenlő méltóságú személyként – kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. Bár az Alkotmány szövegszerűen az alapvető jogok tekintetében tiltja a hátrányos megkülönböztetést, a töretlen alkotmánybíróági gyakorlat alapján a tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre. Arra figyelemmel, ha a megkülönböztetés nem az alkotmányos alapjogok tekintetében történt, az eltérő szabályozás alkotmányellenessége akkor állapítható meg, ha a jogalkotó önkényesen, ésszerű indok nélkül tett különbséget az azonos helyzetű, azonos szabályozási kör alá vont jogalanyok között. [Lásd 9/1990. (IV. 25.) AB határozat, 21/1990. (X. 4.) AB határozat, 61/1992. (XI. 20.) AB határozat, 35/1994. (VI. 24.) AB határozat, 30/1997. (IV. 29.) AB határozat.]

Az Alkotmánybíróági gyakorlat által kimunkált ún. ésszerűségi teszt alkalmazásával állapítható meg, hogy egy adott normatív szabályozás, jogalkalmazói gyakorlat vagy egyedi döntés ellentétes-e a hátrányos megkülönböztetés alkotmányi tilalmával. Az ésszerűségi teszt egyrészt egy összehasonlíthatósági, másrészt egy indokolhatósági próbából áll. Az összehasonlíthatósági próba során azt kell vizsgálni, hogy a megkülönböztetés azonos helyzetben lévő jogalanyok között merül-e fel, az indokolhatósági próba pedig annak vizsgálatát jelenti, hogy ha azonos csoportba tartozók között áll fenn a megkülönböztetés, akkor az ésszerű indokon nyugszik-e, van-e „tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indoka”.

Az Alaptörvény XIII. cikke szerint mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az alkotmányjogi tulajdonvédelem nem feltétlenül követi a polgári jogit. Az Alkotmánybíróság a tulajdonhoz való jog korlátozásának megítélésére, szemben más alapjogokkal nem a szükségességi-arányossági tesztet, hanem a közérdekűségi tesztet alkalmazza. A korlátozásánál az alkotmányossági vizsgálat egyik szempontja a másik alapvető jog, alkotmányos érték vagy cél érvényesülésének szükségessége, vagy a közérdek miatt fennálló szükségesség. A közérdek alapján történő tulajdonkorlátozásnál az Alkotmánybíróság nem tekinti elégséges alapnak, hogy a jogszabály általánosságban hivatkozik a korlátozást szükségessé tevő közérdekre, szabad hatósági mérlegelési jogkörben hagyva annak meghatározását, hogy konkrétan milyen tulajdoni tárgyakra kell a korlátozást alkalmazni. A közérdeket jogszabályban úgy kell meghatározni, hogy konkrét ügyben a közérdekből történő korlátozás szükségességét bíróság ellenőrizhesse. A vizsgálat másik szempontja itt is az arányosság: ugyanis a korlátozással elérni kívánt cél fontosságának és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlyának összhangban kell állnia.

Az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdése rögzíti azt, hogy mindenkinek joga van *a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára*. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa, vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa. Az Alkotmánybíróság értelmezésében a vallásgyakorlás szabadsága nincs kötve semmilyen szervezeti formához. Sem az egyéni, sem a közösségi vallásgyakorlás szabadsága nem tehető alkotmányosan függővé sem vallásos szervezeti tagságtól, sem a vallási közösség szervezeti formájától.⁵

III. A rendőrség által elfogott illegális határátlépők elhelyezésének körülményei

⁵ Lásd az Alkotmánybíróság 8/1993. (II. 27.) AB határozatát.

A Határforgalmi Kirendeltség a Szerbia és Magyarország között húzódó mintegy 174 km államhatár 62 km hosszúságú részét őrzi. Annak ellenére, hogy a két ország között húzódó államhatár kétharmad része a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság illetékességi területéhez tartozik, a Belgrád-Szabadka-Horgos autópálya közelsége, valamint az elrejtőzésre alkalmas terepviszonyok miatt az illegális határátlépők döntő többsége a Csongrád megyei határszakaszon próbál Magyarország, illetve az Európai Unió területére bejutni. A Határforgalmi Kirendeltség járőrei 2013. január 1-jétől, a helyszíni bejárás napjáig **12.063** illegális határátlépőt fogtak el és állítottak elő. Az elfogott illegális határátlépők közel fele, **5648** személy 2013. június 1. és augusztus 6. között érkezett az országba.

A járőrök a helyszíni bejárás előtti éjszaka a zöldhatár magyarországi oldalán 37 illegális határátlépőt tartóztattak fel. Miután a külföldiek sem a személyazonosságukat, sem a magyarországi tartózkodásuk jogszerűségét nem tudták igazolni, a rendőrök elfogták, a szökés megelőzése céljából, megbilincseltek őket. A helyszíni bejárás ideje alatt a rendőrök 4 illegális határátlépő szíriai állampolgárt, két férfit és két nőt hoztak a Határforgalmi Kirendeltségre. Az illegális határátlépőket az elfogásuk helyszínén előzetes vizsgálatnak vetették alá támadásra vagy önkárosításra alkalmas eszközök, értéktárgyak, illetve készpénz felkutatása céljából. Az elkobzott dolgokról leltárjegyzék készült. A rendőrök a határsértőket a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény (a továbbiakban: Harmtv.) 67. § (4) bekezdése alapján előállították, az elkobzott tárgyakat, a készpénzt, valamint az elkobzott dolgok tételes felsorolását tartalmazó leltárjegyzékeket a kollégáiknak átadták, akik azokat letétbe vették.

Az előállított külföldiek letétbe vett dolgainak őrzése, kezelése kapcsán alapvető joggal összefüggő visszasságot nem észleltem.

A Határforgalmi Kirendeltség az épület földszinti részén két darab, egyenként körülbelül 14 m² alapterületű, a férfiak és a nők elkülönítésére alkalmas, továbbá egy harmadik, a kísérő nélküli kiskorúak, valamint a kisgyermekes családok számára rendszeresített előállító helyiséggel rendelkezik, amelyek, egy időben maximum 30 személy kulturált elhelyezésére alkalmasak.⁶ Az idei évben azonban – különösen a nyári hónapokban – több alkalommal is előfordult, hogy a rendőrök napi 80-100 illegális határátlépőt is elfogtak, illetve előállítottak. A legtöbb illegális határátlépőt – 160 személyt – 2013. június 29-én fogták el és szállították a Határforgalmi Kirendeltségre.

Miután az épület további előállító helyiség kialakítására nem alkalmas, a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság 2013. május hónapban, az előállított külföldiek biztonságos felügyeletének biztosítására, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságtól 4 darab, ötször két méter alapterületű, fémkonténert kért és kapott használatra. A konténerekhez egy-egy mobil WC fülke is tartozik, amelyeket hetente egyszer tisztítanak, illetve cserélnek. A helyszíni bejárás idején a felsorolt létesítmények a Határforgalmi Kirendeltség betonozott udvarának közepén álltak.

A nyár beköszöntével, árnyék, illetve légkondicionálás hiányában, az előállított külföldiek elhelyezésére telepített konténerek belső hőmérséklete már a kora délelőtti órákban 30 Celsius fok fölé emelkedett, így azok több órás emberi tartózkodásra nem voltak alkalmasak. Ebben a helyzetben a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság az udvar hátsó részében lévő, háromállásos garázs, illetve a fedett gépkocsi beálló egy részének rácsos leválasztásával, nyitott előállító helyiségeket hozott létre. Az előállított külföldiek elhelyezésére kialakított, nyitott helyiségek körülbelül 160 személy egyidejű tartózkodására, a férfiak, illetve az egyedülálló nők, valamint a fertőző betegségben szenvedő személyek elkülönített elhelyezésére is alkalmasak. A helyszíni bejárásakor a Határforgalmi Kirendeltségen előállított külföldiek között sem házaspár, sem kisgyermekes család, sem kísérő nélküli kiskorú nem volt.

Munkatársaim délelőtt fél 11-kor a Határforgalmi Kirendeltség épületében lévő, beltéri előállító helyiségekben 32 Celsius fokot, az udvar közepén álló üres konténerekben 35 Celsius fokot

⁶ Lásd az alapvető jogok biztosának az AJB 2731/2012. számú jelentését.

mérték.⁷ Ezzel szemben az udvar napos oldalán lévő, garázsokból kialakított előállító helyiségben 30 Celsius fokot, az árnyékos oldalon lévő, fedett gépkocsi beállókból kialakított részeken mindössze 27 Celsius fokot mutatott a hőmérő. A nyitott előállító helyiségek szellőzése mind a beltéri helyiségekhez, mind a konténerekhez képest összehasonlíthatatlanul jobb volt. A Határforgalmi Kirendeltség a hőség elviselésének megkönnyítése érdekében az udvaron egy párapaput is működtetett.

A nyitott előállító helyiségek létesítése, kialakítása és használata kapcsán alapvető joggal összefüggő visszásságot nem állapítottam meg.

A helyszíni bejáráskor a három gépkocsi tárolására alkalmas garászból kialakított előállító helyiségben körülbelül 60 férfi, a fedett gépkocsi beállóból kialakított két előállító helyiség egyikében 6 nő, a másikban 1 férfi tartózkodott. A fáradt, elcsigázott, mosdatlan emberek a betonpadozatra dobált matracokon, párnákon, plédeken, illetve a gyalulatlan fából készült raklapokon ültek vagy feküdtek, többen aludtak. Az őrszemélyzet elmondása szerint a raklapok beszerzésének eredeti indoka az volt, hogy amennyiben nedves idő esetén a garászból, illetve a fedett gépkocsi beállóból kialakított előállító helyiségekbe esetleg befolyyna az eső, az ott tartózkodó külföldieknek ne kelljen a vízben ülniük, illetve feküdniük.

A matracokat a Csongrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, a plédeket a Magyar Vöröskereszt Csongrád Megyei Szervezete bocsátotta a Határforgalmi Kirendeltség rendelkezésére. A Határforgalmi Kirendeltség a pokrócokat hetente egyszer, fertőzés gyanúja esetén pedig soron kívül tisztíttatja. A matracokat mindössze egy erősen szennyezett, szakadozott, textil huzat fedte, amelyek alól több helyen kilógott a szivacs. A matracokat eddig még nem tisztították ki.

Miután az elfogott személyek a nyitott előállító helyiségben legfeljebb 24 órát tartózkodnak, azok puritán berendezése – véleményem szerint – alapvető joggal összefüggő visszásságot nem okoz. Ezzel szemben az, hogy a rendőrség a matracokat még nem tisztíttatta, közvetlenül veszélyezteti az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésében biztosított egészséghez való jog érvényesülését.

A személyi szabadság elvonásának első 5 óráját követően a fogvatartottak – közte az előállított személyek – étellel történő ellátásáról az intézkedést foganatosító rendőri szervnek kell gondoskodnia.⁸ Az illegális határátlépők számának ugrásszerű növekedése hatására, többnyire nappal, csoportosan érkező külföldiek ellátásának biztosítására a Határforgalmi Kirendeltség ételmiszerraktárt hozott létre, ami a garászból kialakított nyitott előállító helyiség mögött található. Miután az elfogott határsértők többsége muszlinvallású, a rendőrség sertéshúsmentes ételmiszereket biztosít számukra. A helyszíni bejáráskor az ételmiszerraktárban halkonzervet, májkrémet, baby ételt, ásványvizet, babapiskótát, dzsemet, margarint, felvágottat, tartós kenyeret, teát, szőlőcukrot, papírszalvétát, egyszer használatos tányérokat és evőeszközöket tároltak. Az őrszemélyzet elmondása szerint a fáradt, elcsigázott, gyakran napok óta nem, vagy csak alig evett külföldiek számára az érkezésüket követő egy-két órán belül hideg ételmezt és meleg teát biztosítanak. Az ételmiszert a szolgálatban lévő őrszemélyzet osztja ki, amit az előállító helyiségekben fogyasztanak el.

Az előállított személyek ételmezésével kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tapasztaltam.

A Harmtv. végrehajtásáról szóló 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet 146. § (2) bekezdése értelmében az előállítás a személyi szabadságot csak a szükséges ideig, de legfeljebb nyolc órán át korlátozhatja. Ha az előállítás célja nem valósult meg, ezt az időtartamot az előállító szerv vezetője egy alkalommal, négy órával meghosszabbíthatja. Ha az előállítás időtartama alatt a harmadik országbeli állampolgár tartózkodásának jogcíme vagy a személyazonossága nem állapítható meg,

⁷ Ezen a napon az Országos Meteorológiai Szolgálat automata állomása Szeged belterületén 35,9 Celsius fok legmagasabb hőmérsékletet mért.

⁸ Lásd a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 31. § (11) bekezdését.

vele szemben, legfeljebb tizenkét óra időtartamra, visszatartás intézkedést kell alkalmazni.⁹ A visszatartás időtartama az előállítás időtartamának lejártakor kezdődik, és nem haladhatja meg a tizenkét órát.¹⁰ A rendőrség az előállított külföldi személyes szabadságát maximum 24 órán át korlátozhatja, vagyis az említett időtartam alatt az idegenrendészeti hatóság, valamint a Hivatal munkatársai kötelesek őt meghallgatni, továbbá nyilatkoztatni arról, hogy kíván-e menedékkérelmet előterjeszteni. A rendőrség a különböző időpontokban, kisebb-nagyobb csoportokban érkező határsértők csuklójára, fogva tartásuk időtartamára – a személyre szabott nyilvántartásuk érdekében – műanyag karszalagot rögzít, amely a személyazonosításukhoz szükséges legfontosabb adataikat tartalmazza.

A személyazonosításra alkalmas iratokkal nem rendelkező illegális határátlépők nagy számára figyelemmel, a jogszabályban előírt előállítás időtartamának betartása érdekében, mind a Határforgalmi Kirendeltség, mind a Hivatal munkatársai váltott műszakban, napi 24 órában teljesítenek szolgálatot. Azt az illegális határátlépőt, aki nem kér menedékjogot, az idegenrendészeti hatóság kiutasítja az országból, és – a kísérő nélküli kiskorú kivételével – a kitoloncolás végrehajtásáig kiutasítást előkészítő őrizetbe veszi. A rendőrség a kiutasított felnőtteket általában a kiskunhalasi vagy a nyírbátori őrzött szállásra, a kiutasított kísérő nélküli kiskorúakat gyermekotthonba szállítja.

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 31/A. §-a alapján – 2013. július 1-óta – a Hivatal a menedékjogot kérő külföldit menekültügyi őrizetbe veheti.¹¹ Az őrizetbe vett menedékkérőt a Határforgalmi Kirendeltség általában a békéscsabai őrzött befogadó központba szállítja. Azon menedékkérők, akik esetében a Hivatal az őrizet elrendelését nem tartja indokoltnak valamelyik befogadó állomásra kerülnek. Az utóbbiak telítettsége esetén azokat az egyedülálló férfi menedékkérőket, akiket a Hivatal nem vesz őrizetbe az Ideiglenes Befogadó Állomáson helyezik el. A rendőrség mind az elfogott külföldiek, mind a menedékkérők szállítására speciálisan erre a célra kialakított, úgynevezett „TORNÁDÓ” típusú járműveket használ.

A helyszíni bejárás során megtekintett 38 férőhelyes szállítójármű kialakítása, felszereltsége, valamint tisztántartása alapvető joggal összefüggő visszasságot nem keletkeztetett.

IV. Az Ideiglenes Befogadó Állomáson tartózkodó menedékkérők elhelyezésének körülményei

Az Ideiglenes Befogadó Állomáson egy békéscsabai vállalkozó alkalmazásában álló 4 biztonsági őr napi 24 órában teljesít szolgálatot. Rajtuk kívül itt 11 szociális munkás és 2 gyakornok, továbbá a Hivatal alkalmazásában álló táborvezető és 6 köztisztviselő dolgozik. A két műszakban, heti 40 órában dolgozó, angol, francia, német és orosz nyelvet beszélő szociális munkások közül napközben 5, az éjszakai órákban 1 van szolgálatban. A szociális munkások – biztonsági őrhoz hasonlóan – a békéscsabai vállalkozó alkalmazottjai.

Az Ideiglenes Befogadó Állomásra érkező menedékkérők adatait a szociális munkások rögzítik, majd megkapják azt a személyes adataikat tartalmazó műanyag kártyát, amellyel az ellátásukra való jogosultságukat igazolhatják. Az újonnan érkezők plédet, párnát, ágymatracot, 2 darab lepedőt, 1 darab párnahuzatot, 1 darab 50x70 centiméter nagyságú törölközőt, 1-1 tisztasági, valamint 1 ételmisszercsomagot kapnak. A tisztasági csomag 1-1 fogkefét, fogkrémet, fogmosó poharat, borotvát és borotvakrémet, 1 dl sampont, és 1 darab 5 dkg súlyú szappant tartalmaz. Az ételmisszercsomagban 50 dkg kenyér – ami a teljes napi kenyéradagot jelenti – 2 dl gyümölcslé, 3 adag lekvár, 1 adag méz, 1 doboz zöldségkrém, esetleg olajos hal vagy szárnyas húskrém, valamint 1 darab csokoládé található. A felsoroltakon túlmenően mindenki minden nap 3 liter ivóvizet kap. A táborlakók napi ivóvíz adagját a honvédség reggelente 1 literes zacskókban szállítja az Ideiglenes Befogadó Állomásra.

⁹ Lásd a Harmtv. 67. (5) bekezdését.

¹⁰ Lásd Harmtv. végrehajtásáról szóló, 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet 146. § (2) bekezdését.

¹¹ Lásd a 2013. évi XCIII. törvény 92. §

Az Ideiglenes Befogadó Állomás lakóinak elhelyezésére szolgáló 50 darab lakósátor 5 sorban, egy többé-kevésbé árnyékos területen lett felállítva. A külföldi befogadásának utolsó lépéseként a szolgálatban lévő szociális munkás az azonos méretű, 6 ágyas lakósátrak valamelyikében kijelöli a külföldiek fekhelyét. Az újonnan érkezők elhelyezése során a szociális munkások arra törekednek, hogy lehetőleg az azonos nyelvet beszélő külföldiek közös sátorba kerüljenek. A fekhelyek, valamint a sátrak napi rendben tartása az ott elszállásolt külföldiek feladata, akik ennek eleget is tesznek.

Az Ideiglenes Befogadó Állomás lakóinak távozását követően megüresedő sátrakat, a békéscsabai vállalkozó alkalmazottjai takarítják. Az ágyneműk, valamint a törölközők mosását – szerződés alapján – a büntetés-végrehajtási intézet végzi.

Az Ideiglenes Befogadó Állomáson elhelyezett külföldiek befogadása, tisztasági csomaggal, fekvőhellyel, ágyfelszereléssel és ágyneművel való ellátása, illetve azok tisztántartása kapcsán alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem észleltem.

A biztonsági szolgálat az Ideiglenes Befogadó Állomásra érkező külföldiek ruházatát és csomagját még elhelyezés előtt átvizsgálja.¹² A menekültügy szervezetről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet 4. § (2) bekezdése értelmében a befogadó állomáson elhelyezett menedékkérő értéktárgyait, valamint készpénzét letétbe helyezheti, amelynek felhasználásáról szabadon dönthet. A letétbe helyezett értékek biztonságos őrzése azonban nem biztosított megfelelően a befogadó állomáson, a szobákban vagy lakrészekben tartott értéktárgyakért, illetve készpénzért pedig nem vállal felelősséget.¹³

A jogszabályi előírás ellenére, az Ideiglenes Befogadó Állomáson a külföldiek birtokában lévő értéktárgyak és készpénz biztonságos elhelyezését biztosító letéti őrzés hiánya, közvetlenül veszélyezteti az Alaptörvény XIII. cikkében biztosított tulajdonhoz való alapjog érvényesülését.

Az Ideiglenes Befogadó Állomáson szombat és vasárnap kivételével, napi 1,5 órában orvosi szolgálat működik. Az orvosi ellátást – a Hivatallal kötött szerződés alapján – a büntetés-végrehajtási intézet orvosa végzi. Az átlagos házi orvosi praxis számára előírt felszereléssel rendelkező orvosi rendelő az erre a célra telepített konténerben működik. Az orvos – a vizsgálatra jelentkező táborlakókon kívül – az újonnan érkezőket is megvizsgálja. Amennyiben a menedékkérő valamilyen fertőző betegségben szenved – az orvos ezzel ellentétes rendelkezéséig –, az erre a célra kijelölt 2 darab lakósátor egyikében elkülönítik.

Az Ideiglenes Befogadó Állomás lakóinak gyógyszerfogyasztásáról szóló kimutatás szerint a legnagyobb mennyiség – 331db tableta – a „Paramax” nevű, paracetamol tartalmú láz- és fájdalomcsillapítóból, 249 db tableta a „Diclac” nevű fájdalomcsillapító és gyulladáscsökkentőből, 181 db tableta az „Algozone” nevű fájdalomcsillapítóból, 164 db tableta pedig a „Paxirasol” nevű, köptető hatású készítményből fogyott. Az orvos által rendelt gyógyszereket a Hivatal fizeti.

Az Ideiglenes Befogadó Állomáson elhelyezett külföldiek orvosi ellátásával kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszásságot nem állapítottam meg.

A befogadó állomáson nyújtott ellátás keretében a menedékkérő számára napi háromszori étkezést, vagy ennek megfelelő értékű étkezési hozzájárulást kell biztosítani.¹⁴ Az Ideiglenes Befogadó Állomás lakói mindennap meleg ebédet, reggelire és vacsorára hideg élelmet kapnak. Az ételmezési norma összege nettó 700 Ft/nap. A hideg ételmezés dzsem, halkonzerv, szárnyas húskonzerv, olajos hal, sajt, margarin és kenyér. A reggelihez fél liter meleg teát is osztanak. A külföldiek a napi 50 dkg kenyér, valamint 3 liter ivóvíz adagjukat a reggelivel kapják meg, amit az egyéni szükségleteiknek függvényében fogyaszthatnak el. A kizárólag sertéshúsmentes alapanyagokból készülő meleg ebédet helyben, a büntetés végrehajtási intézet konyháján készítik, de azt a menedékkérőknek az Ideiglenes Befogadó Állomáson osztják ki.

¹² Lásd a menekültügy szervezeti rendszeréről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet 4. § (1) bekezdését.

¹³ Lásd a menekültügy szervezeti rendszeréről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet mellékletének 15. pontját.

¹⁴ Lásd menedékkérőiről szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet 21. § (1) bekezdésének b) pontját.

Ebédülő céljára a közösségi sátor szolgát, ahol a helyszíni bejárás napján, ebédidőben 36 Celsius fokot mutatott a hőmérő. Az Ideiglenes Befogadó Állomás lakói a közösségi sátorban lévő asztalok és padok egy részét kivitték a szabadba, és a sátor árnyékában étkeztek. A helyszíni bejárás napján zöldséges tarhonyaleves és chilis babfőzelék volt az ebéd. Az idegenrendészeti őrizet szabályaitól eltérően a befogadó állomáson tartózkodó menedékkérők számára biztosítandó napi étkezés minimális energiatartalmát jogszabály nem rögzíti.¹⁵ A Hivatal munkatársainak tájékoztatása szerint – jogszabályi rendelkezés hiányában – a befogadó állomások férfi lakói számára napi 2900 kcal, a nők számára 2600 kcal energiatartalmú élelmiszert biztosítanak.

A helyszíni bejárás napján munkatársaim is az Ideiglenes Befogadó Állomáson élő külföldiek számára készített ebédet fogyasztották. Annak ellenére, hogy munkatársaim szerint az általuk elfogyasztott étel mind a mennyiségét, mind a minőségét tekintve megfelelő volt, az, hogy *a befogadó állomáson elhelyezett külföldiek számára biztosítandó étkezés minimális energiatartalmát – az idegenrendészeti őrizetben lévőkre vonatkozó szabályokkal szemben – jogszabály nem tartalmazza, illetve nem garantálja, veszélyezteti az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt hátrányos megkülönböztetés tilalmának az érvényesülését.*

Miután az Ideiglenes Befogadó Állomás lakói jelezték, hogy a reggel kiosztott zacskós ivóvizet, annak hőmérséklete, illetve kellemetlen íze miatt ihatatlan, azt a vizsgálatot vezető munkatársam is megkóstolta. A víz valóban meleg, 35,5 Celsius fok hőmérsékletű volt, és a zacskó ízét is erőteljesen érezni lehetett. Az Ideiglenes Befogadó Állomás egyetlen hűtőszekrénye a személyzeti konténerben működik, amelyben a külföldiek reggelijének, valamint vacsorájának részét képező margarint, továbbá a Hivatal, valamint a rendfenntartásért felelős őrszemélyzet ételét és ivóvizét tárolják. Figyelemmel arra, hogy a helyszíni bejárás napján az Országos Meteorológiai Szolgálat automata mérőállomása Szeged külterületén 36,5 Celsius fok legmagasabb hőmérsékletet mért, a külföldiek azon panasza, hogy hűtés hiányában a reggelit követő néhány órán belül nem csak az ivóvíz, hanem a napi kenyéradagjuk is fogyaszthatatlanná válik, megalapozottnak tűnt.

A menekültügy szervezeti rendszeréről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet 3. § (1) bekezdésének c) pontja értelmében a befogadó állomáson elhelyezett külföldi számára biztosítani kell „a személyes felszerelési tárgyai elhelyezésére szolgáló zárható tárolóeszközt”. Ezzel szemben a lakósátrakban az ágyakon kívül semmiféle berendezés sem volt.

Az Ideiglenes Befogadó Állomás lakói szerint azon túl, hogy a reggel kiosztott napi kenyéradagjuk a hőségben néhány órán belül befülled, illetve megsavanyodik, a földön lévő, esetleg az ágyra vagy a sátor fémvázára rögzített műanyag zacskókban rövid időn belül a hangyák is megjelennek. Többen gyomortáji fájdalomra, hasmenésre, hányingerre, rossz közérzetre panaszkodtak, amelyeket az elfogyasztott ételnek tulajdonítottak. Szinte mindannyian kifogásolták, hogy tisztálkodási eszközeiket – még fogkeféjüket és borotvájukat is – a puszta földön kénytelenek tárolni. Meglepő, hogy az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Ideiglenes Befogadó Állomás hatósági ellenőrzését végző munkatársai sem az élelmiszerek hűtésének hiányát, sem a tisztálkodási eszközök tárolásának módját nem kifogásolták.

A megfelelő hűtési és tárolási lehetőség hiánya, mivel az Ideiglenes Befogadó Állomás lakói napi kenyér, illetve ivóvíz adagjukat, továbbá tisztálkodási eszközeiket a puszta földön voltak kénytelenek tárolni, közvetlenül veszélyeztette az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésében biztosított testi egészséghez való jog érvényesülését.

A befogadó állomáson elhelyezett külföldi számára biztosítani kell a „folyamatos meleg vízszolgáltatást és a WC használatának lehetőségét”.¹⁶ Az Ideiglenes Befogadó Állomás lakói a hideg-meleg folyóvizet biztosító fürdőkonténerekben tisztálkodhatnak. A külföldiek beszámolóí szerint a tábor vezetése a zuhanyzók/víz használatát nem korlátozza, így az igényeiknek megfelelő alkalommal és időtartamban zuhanyozhatnak, ami lényegesen megkönnyítette a hőség elviselését.

¹⁵Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól szóló 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet 6. § (4) bekezdése értelmében, az „őrizetes részére naponta legalább 10900 joule energiatartalmú ételmelet kell biztosítani”.

¹⁶Lásd a menekültügy szervezeti rendszeréről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet 3. § (1) bekezdésének d) pontját.

Néhányan az illemhelyek tisztántartása miatt, illetve azért panaszkodtak, hogy esetenként kevés a meleg víz. Egyesek azt állították, hogy az illemhelyek állapota miatt inkább Ideiglenes Befogadó Állomás kerítésén kívül, a közeli kukoricásban végzik el emberi szükségleteiket.

Miután a helyszíni bejárásakor mind a zuhanyzók, mind az illemhelyek, mind a konténerekben lévő kézmosók állapota azt tükrözte, hogy azokat rendszeresen takarítják és meleg víz is folyt a csapból, ebben a tekintetben alapvető joggal összefüggő visszasságot nem állapítottam meg.

A befogadó állomásnak biztosítani kell, hogy az ott elhelyezett külföldi a vallását egyénileg vagy csoportosan szabadon gyakorolhassa.¹⁷ Azon túl, hogy az Ideiglenes Befogadó Állomáson a többségében muszlinvallású külföldiekre tekintettel kizárólag sertéshúsmentes ételmezt osztottak, a táborlakók a napi ötszöri imát megelőző, kötelező rituális tisztálkodást is korlátozás nélkül elvégezhetik. A hívők általában a sátor elé leterített plédjeiken imádkoznak.

Az idei évben a Ramadán időszaka július 9-től augusztus 7-ig tartott. A böjti időszak alatt a hívők csak napjában kétszer, napkelte előtt, és napnyugta után ehetnek. *A meghallgatott külföldiek közül többen is kifogásolták, hogy – mint arra már utaltam, megfelelő tárolási, illetve hűtési lehetőségek hiányában – a nap folyamán kapott élelmiszert nem tudták napnyugtáig, illetve napkeltéig megfelelően tárolni. Ez közvetlenül veszélyeztette az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdésében biztosított vallásszabadsághoz való joguk érvényesülését.*

Mosoda, illetve mosógép hiányában az Ideiglenes Befogadó Állomás lakói kézzel moshatják ruhájukat, amelyhez lavórt, valamint mosóport a szociális munkásoktól kérhetnek. A helyszíni bejárásakor a menedékkérők frissen mosott ruhái a tábor körülvevő drótkerítésen, illetve a sátrak között itt-ott kifeszített köteleken száradtak. A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet 21. § (1) bekezdésének c) pontja szerint a befogadó állomáson nyújtott elhelyezés és ellátás keretében a menedékkérők számára ruházatot is biztosítani kell. A külföldiek közül többen panaszkodtak, hogy váltóruha hiányában a már napok óta hordott, erőteljesen elkoszolódott ruházatukat nem tudják kimosni. Azon túl, hogy a koszos ruházat viselőjének közérzetét rontotta, annak szagát a közös sátorban élő lakótársak is nehezen viselték, ami nézeteltérésekhez vezetett, de a hívők a muszlin vallás azon előírását sem tudták teljesíteni, mely szerint imádkozáskor tiszta ruhát kell viselniük.

Megállapítom, hogy az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésében biztosított egészséghez való joggal összefüggő visszasságot okoz, ha az Ideiglenes Befogadó Állomáson – szemben a vonatkozó jogszabályi rendelkezéssel – a rászoruló külföldiek számára semmiféle ruházatot nem biztosítanak.

A menekültügy szervezeteiről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet 4. § (2) bekezdése értelmében, a befogadó állomáson elhelyezett külföldiek számára a „tömegtájékoztató és távközlési eszközök használatát, valamint a művelődési és sportolási lehetőségek igénybevételét legalább napi tíz órában lehetővé kell tenni.” A közösségi sátor kijárata felé, egy 116 cm képátmérőjű televíziót rögzítettek a fémvázhoz. A televízióhoz tartozó vevőkészülék segítségével több idegen nyelvű műholdas adás is fogható. Miután a közösségi sátorban 36 Celsius fokot mutatott a hőmérő, és a három oldalról zárt térben semmi légmozgás nem volt, abban a helyszíni bejárás ideje alatt nem tartózkodott senki. Néhányan a közösségi sátor árnyékában asztalitenisztek. A kánikula még a forró égővről származó külföldieket is megviselte, akik szervezett elfoglaltság hiányában, a sátrakból kihordott ágyaikon, a fák alatt hűsöltek, illetve néhányan a ruháikat mosták. A meghallgatott külföldiek tudták, hogy csak átmenetileg kell az Ideiglenes Befogadó Állomáson tartózkodniuk, és megértéssel vették tudomásul, hogy a magyar menekültügy, az adott körülmények között csak korlátozott színvonalú szolgáltatásokat képes számukra biztosítani. Minderre tekintettel a tömegtájékoztató és az egyéb művelődési, sportolási lehetőségek biztosítása vonatkozásában *alapvető joggal összefüggő visszasság megállapítását mellőztem.*

¹⁷ Lásd a menekültügy szervezeti rendszeréről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet mellékletének 10. pontját.

Összefoglalás

2013-ban az illegális határátlépők, illetve ezzel párhuzamosan a menedékkérők számának robbanásszerű megemelkedése a határőrizeti, az idegenrendészeti, és a menekültügyi szerveket is rendkívül nehéz helyzet elé állította. Az Alaptörvény értelmében az állami szervek a külföldiek alapvető jogait rendkívüli helyzetben is köteles tiszteletben tartani és védeni.

Az illegális határátlépést elkövető külföldiek humánus körülmények között történő előállításának és elhelyezésének megszervezését – az érkezők számának drámai emelkedésén túl – a szélsőségesen meleg nyári időjárás is megnehezítette. *A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság által elfogott illegális határátlépők előállítása során alapvető jog nem sérült. Az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdésében biztosított egészséghez való jog érvényesülését azonban veszélyezteti, hogy a rendőrség az előállított külföldiek által használt matracok tisztításáról nem gondoskodik.*

A menekültügyi hatóság azzal, hogy a nagyszámú, felnőtt korú, férfi menedékkérők átmeneti elhelyezésére egy sátrótábor – Ideiglenes Befogadó Állomást – létesített, ugyancsak nem okozott alapvető joggal összefüggő visszásságot. A vizsgálat során feltárt alapvető joggal összefüggő visszásságok nem a sátras elhelyezéssel, hanem részben annak gyakorlati megvalósításával, részben jogszabályi hiányossággal kapcsolatosak.

A kánikula még a forró égővről származó külföldieket is megviselte, amelynek elviselését jelentősen megkönnyítette, hogy az Ideiglenes Befogadó Állomás vezetése a zuhanyzók használatát nem korlátozta, a külföldiek az igényeiknek megfelelő alkalommal és időtartamban fürödhetek. *A külföldieknek kiosztott élelmiszerek és ivóvíz hűtését, illetve megfelelő körülmények között való tárolását biztosító feltételek hiánya azonban nem csak az egészséghez, hanem – figyelemmel a Ramadán időszakra – a vallásszabadsághoz való alapjoggal összefüggő visszásságot is okozott. Miután pedig a befogadó állomás a lakrészekben, így a sátrakban elhelyezett értéktárgyakért és készpénzért nem vállal felelősséget, a jogszabályban előírt letéti őrzés hiánya veszélyeztette a tulajdonhoz való alapjog érvényesülését. A befogadó állomáson elhelyezett külföldiek számára biztosítandó napi étkezés minimális energiatartalma jogszabályban való rögzítésének hiánya ugyancsak alkalmas alapvető jogsérelem okozására.*

Az Ideiglenes Befogadó Állomáson élő menedékkérők tudták, hogy csak átmenetileg kell a sátrakban tartózkodniuk, ezért az elhelyezésből adódó körülményeket megértéssel viselték. Az újonnan érkezők az utazás okozta stressz és fáradtság következtében az első napokat többnyire átaludták, így ők a szervezett programok hiányát sem érzékelték. A munkatársaim által meghallgatott külföldiek közül többnyire azok panaszkodtak, akik már 3-4 napja, vagy annál hosszabb ideje éltek a táborban. Ők nem értették, mi az oka annak, hogy mások már 2-3 napi tartózkodást követően új helyre mehettek. Közülük többen jelezték, hogy szívesen tanulnának magyarul és ismerkednének a helyi lakossággal.

A táborban élők mind a szociális munkásokkal, mind az őrszeméllyel elégedettek voltak, sem bántalmazásra, sem szóbeli atrocitásra nem panaszkodtak. Az Ideiglenes Befogadó Állomás hangulatát jellemzi, hogy a két hónapos működése során mindössze egyetlen rendkívüli esemény történt. Az egyik biztonsági őr 2013. július 20-án, a vacsoraosztáskor kialakult dulakodás megfékezésére gumibotját használta. Az ütés hatására az egyik külföldi a földre került, de a vele történeteket nem panaszkolta. A helyszínre érkező mentők a külföldit megvizsgálták, és megállapították, hogy sérülése, eszméletvesztése nincs, orvosi ellátásra sincs szüksége. A mentők távozása után a vacsoraosztás rendben folytatódott.

A kánikula okozta melegben mind a biztonsági őrök, mind a Hivatal munkatársai igen nehéz körülmények között dolgoztak. A személyzeti konténerben 36,5 Celsius fok volt, amelyet a folyamatosan működő ventilátor sem csökkentett. A dolgozók hűtött folyadékkal történő ellátását a konténerben lévő hűtőszekrény biztosította, azonban egy hordozható klímaberendezés nem csak az alkalmazottak, hanem az ügyes bajos dolgaik intézése miatt hozzájuk forduló külföldiek meghallgatásának körülményeit is lényegesen javította volna.

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszasságok orvoslása és jövőbeni bekövetkezésük lehetőségének a megelőzése érdekében – az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján – *felkérem a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatóját,*

- gondoskodjon a külföldiek számára kiosztott élelmiszer és ivóvíz megfelelő hűtésére alkalmas berendezés beszerzéséről;
- szervezze meg a külföldiek értéktárgyainak és készpénzének biztonságos elhelyezését biztosító letéti őrzés feltételeit;
- intézkedjen annak érdekében, hogy a külföldiek a tisztásági felszerelésüket ne a puszta földön legyenek kénytelenek tárolni;
- szervezze meg a rászoruló menedékkérők ruhaneművel történő ellátását.

Az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjét,* hogy gondoskodjon az előállított külföldiek által használt matracok rendszeres tisztításáról.

Az Ajbt. 37. § alapján *javaslom a belügyminiszternek,* hogy kezdeményezze a menekültügy szervezeti rendszeréről szóló 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet annak érdekében történő kiegészítését, hogy az tartalmazza a befogadó állomáson elhelyezett külföldiek számára biztosítandó napi étkezés minimális energiatartalmát.

Budapest, 2013. szeptember

Prof. Dr. Szabó Máté sk.